

Učiteljski Tovariš.

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Ob koncu leta. — „Zavezniki“ v Benetkah. — Izpremembe so bile potrebne! — Ali so to naprednjaki? — Naš list. — 400 kron. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Listnica upravnništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inzerat.

Ob koncu leta.

Z današnjo številko zaključuje „Učiteljski Tovariš“ svoje dvainštirideseto leto. V vseh teh dolgih letih se je v nemal za napredek šolstva in učiteljstva; ob njem so se zbirali najboljši možje našega stanu, in luči njih zaslug je deležen tudi deloma naš list. Zlasti v zadnjih desetih letih je bil ognjišče navdušenja in stanovske zavednosti, bil je list, ki ni brezvplivno izvrševal svoje naloge, nego ki so ga ob raznih prilikah in neprilikah upoštevali in citirali tako naši prijatelji kakor naši sovražniki.

Nalogo, ki si jo je stavil, ko se je prelevil iz pedagoškega lista v šolsko-politiški list, je izkušal izvrševati in izvršiti z vso možato odločnostjo, boreč se v prvi vrsti proti največjemu sovražniku učiteljskega stanu in šolstva — proti klerikalizmu, ki se je tako globoko vkoreninil v naše slovensko ljudstvo in ki se je začel tako brezobzirno zaganjati ob temelje narodove izobrazbe, ob naše ljudsko šolstvo.

Kakršni so sotrudniki, tak je njihov list. In tako je tudi „Učiteljski Tovariš“ zrcalo našega učiteljstva, odmev njegovega mišljenja, glasnik njegovih želj, zagovornik njegovih pravic, branitelj njegovega ugleda. V prejšnjih letih so ga čitali zgolj njega naročniki, a še tu mnogo izmed njih samo površno; danes ga jemljejo v roke tudi drugi, ki ne sodijo v naš stan, ki pa se jim je zbudilo zanimanje za nas, za naše stremljenje, za naš napredek in za vse naše delovanje.

In znano je, da ni vse naše delovanje osredotočeno zgolj na delo v šoli. Stopili smo venkaj iz učilnic, in naše političke stranke so začele računati z nami. Na eni strani vidimo dobrohotnost, naklonjenost in podporo, na drugi nasprotovanja v vsi kristalizaciji, pa v novejšem času celo farizejsko licemerstvo in prihlinjeno lokavost. Tu nam pač ni še treba posebe poudarjati, kam se nagiblje — bolj rečeno — kam se je nagnila večina našega učiteljstva. Saj je bistvo napredne ideje baš združevanje z naprednimi elementi, in jako nelogično se nam zdi, da bi se našla napredni učitelj in na-

„Zavezniki“ v Benetkah.

Spisal Fr. Luznar.

(Konec.)

Drugi dan, nedelja, zbirališče kavarna Quadri na Markovem trgu. Tu smo si še enkrat ogrevali vtiske prejšnjega dne ter dražili one, ki so bili zvečer toli neprevidni, da so z lučjo ob odprtem oknu privabili komarje v sobo, kateri so jih neusmiljeno opikali. V čast bodi beneškimi komarjem — izkazali so se kot galantni kavalirji — dame so imele prednost.

Nekaj posebnega ima Markov trg podnevi, namreč jata golobov leta okrog ali poseda po tleh. Otroci prodajajo v zavitkih živež, kojega kupujejo tujei ter pokladajo drobnim živalcam. Ti golobi so tako krotki, da jedo iz roke, ali se vsedejo celo na ramo in glavo. Zvečer se razkrope po strehah bližnjih palač, osobito Markove cerkve.

V malih gručah smo se razkropili na vse strani. Nekateri so najeli vodnike, katerih je vse polno po Markovem trgu in ki jih spoznaš po plehnatem krilatemu levu na prsih. Tarifa za štiri osebe 6 lir, za večjo družbo 10 lir od 9. ure dopoldne do večera. Ob takih prilikah ni prijetna velika družba, kajti treba se je pokoriti večini in kar morda zanima mene, drugih ne, ter drve dalje in hočeš nočeš, moraš za-

njimi. Najprijetneje je mala družba, kjer se radovoljno upošteva mnenje posameznika. Tega načela sem se držal tudi v Benetkah in ni mi bilo žal.

V že omenjeni palači Fondaco dei Turchi je mestni muzej jeden najbogatejših in najzanimivejših muzejev Italije. Tu se vidijo lepe zbirke starega orožja raznih narodov, zastav, trofej. Nadalje slike benečanske, laške in inozemske šole, potem krasni izdelki ženskih ročnih del, katerih se gospice tovarišice niso mogle dovolj nagledati, dalje razni rokopisi, risbe, lesorezi in bakrorezi itd.

Ne daleč je Accademia di Belle Arti (akademija lepih umetnosti) odprta od 9.—3. ure. Ob delavnikih vstop 1 liro, ob nedeljah prost. V 23 velikih prostorih ima nebroj najimennitnejših umotvorov mojstrov iz časa največje slave in mogočnosti Benetk, kakor: Tiziana, P. Veroneškega, Tintoretta, Murana, Bellinija etc. skice Raffaella, Mihelangela, Leonardo da Vinci etc. Čas hiti in le površno je bilo mogoče vse pregledati. Najkrasnejši umotvor cele galerije je pač Tizianov: „Marijin vnebohod“, dalje istega „Žalujoče žene“ in „Marija gre v tempelj“. Znamenita slika, polna barv in življenja je Pavla Veroneškega „gostija pri zolnarju Leviju.“

Zanimivo je opazovati obiskovalca, ki stopi prvič v kako galerijo slik. V pričetku hodi od slike do slike in hoče vse natanko ogledati. Kmalu se mu utruji duh in oko, da na-

zadnjaški reakcionar v bratovskem objemu. Kar je v poslednjem primeru navidezne prijaznosti, to je v resnici zgolj resnično hinavstvo. Po „mostu za osle“ ne hodijo pametni ljudje, a tisti, ki so ga zgradili in sedaj vabijo z bobnečimi frazami one, ki jim je bil zgrajen, k sebi, so vse prej nego odkritosrčni ljudje.

Vzlic temu nas ni strah. Kar je politiško zrelega učiteljstva, stoji odločno na svojem naprednem stališču in bo stalo takisto v bodočnosti. A ta je naša! Naj majó ljudje še tako z glavo, nič ne pomaga: bodočnost je naša! Ako smo si priborili sedanost, ki nam je vendar prinesla zaželne ugleda v precejšnji meri, ako smo si priborili to sedanost s težkim naporom, z vztrajno in premišljeno delavnostjo, z vero v svojo moč in s pametno samozavestjo, smemo trditi, da nam ne uide niti bodočnost, ki uresniči polagoma vse naše žhte ter nam da dostojno izpričevalo, da ni delovalo napredno učiteljstvo vihravo in nepremišljeno, nego da je bilo njegovo delovanje programno, tako, ki sme računati na trajne uspehe. In samo s temi nam je pomagano! Hipni uspeh je samo omama, ki zadovoljuje politiške otroke, a ne zrelih mož!

Leto za letom se čistijo bolj in bolj naši značaji, in bolj in bolj izginja ljulika z naše njive. In to nas veseli. Od mogočnega debla odpadajo suhe in preperete veje, odpadajo na tla, kjer strohne in kjer jih pohodijo ljudje, a kar ostane vejevja ob deblu, to pije zdrave sokove iz čvrstih tal, da se širi na vse strani, mogočno in ponosno.

Razkropljeni smo po vseh krajih svoje domovine. Ni kočje v hribih, kjer bi ne vedeli, da deluje učiteljstvo med narodom. Tudi v teh kočah v hribih in v palačah po mestih je že znana avtoriteta šole. Žarkom, ki sevajo iz nje, ne zapirajo več toliko vrat, kolikor so jih svoje dni. A da zraste ta avtoriteta v vsem svojem veličastvu, da se sklene tesna vez med šolo in domom — zato bomo še posebno zastavili svoje najboljše moči v bodočem letu, ko nam bo prva skrb, da si učvrstimo stališče v socialnem življenju, da nam bo na ta način delo v šoli lažje in uspešnejše.

zadnje od samega ogledovanja nič več ne vidi ter gre ravnodušno mimo najlepših umotvorov. Tako sem naletel na dve koleginci, ki sta venomer ponavljali: o, kako je krasno, in hiteli dalje. Ustavim ju ter vprašam, kaj je tako krasnega, pa sta bili v očitni zadregi. Poizvedujem nadalje, če sta že videli to in ono sliko, pa sta odgovorili, da še nista prišli do njih. Močno se začudita, ko jih poučim o nasprotnem. Jaz ravnam drugače. Najprvo pregledam površno vse slike, potem pa pričenem znova ter se mudim le pri onih, ki so takoj v početku zbudile mojo pozornost.

Popoldne se podamo na otok Lido, kjer je ogromno kopališče Stabilimento di Bagni s 500 kabinami, restavracijo, veliko koncertno dvorano in lepo teraso na morje. Na Rivi degli Schiavoni smo se vkrcali na vaporeto — 60 cent. za tja in nazaj z vstopnino v koncertno dvorano, kjer je vsak dan od 4.—6. ure koncert kopališne godbe. Vozili smo se mimo javnih vrtov Giardini pubblici, delo Napoleona I., kjer je na večer vse polno občinstva, ter obstali v 12. minutah pred hotelom „Lido“. V salonu in na terasi je bilo polno najfinejšega občinstva, pod teraso peščeno obrežje, ki vodi polagoma v morje. Povsod naokrog polno življenja! Glasno vpitje in smeh dam v kopalnih oblekah — kopalnih hlačic ne sme nihče rabiti — v družbi gospodov in otrok, valjajočih se v pesku ali plavajočih v odprtem morju doni od enega

Izjavljamo slovesno, da nam ne bo tudi v bodočem letu stal strah za hrbom in sedel na peresu, a niti samoljubna dobičkaželjnost ne pred očmi, ker vemo, da nismo zaradi sebe, nego da smo zaradi drugih! Zato bo tudi v bodoče naše delovanje tako, da se ne bo po nepotrebnem oziralo navzgor ali navzdol: po poti, o katerem smo preverjeni, da nas prvi in edini dovede do smotra, bomo stopali pogumno naprej, imajoč brez prestanka pred očmi samo interese celokupnega avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva, torej onega učiteljstva, katerega glasilo je naš list.

Izjavljamo pa tudi, da bomo neizprosni v dostojni kritiki nasproti vsakomur, pa bodisi da je med nami, nad nami ali pod nami, ki bi nam hotel kakorkoli rušiti z velikim naporom in z nemalimi žrtvami zgrajeno lepo stanovsko organizacijo, ali ki bi hotel vdinjati naše delovanje fabriški manipulaciji. Naši žulji, naše solze, naše znojne kaplje leže v vsem tem, kar imamo danes. Kdor ni nikdar izkušal, iz nič ustvariti nekaj, ta ne ve, kako visi človeku srce na tem, kar je del njegovega notranjega življenja, solnce nad njegovo žalostno eksistencijo. Zato pa bomo branili to, kar je našega, s svetim navdušenjem, neizprosno in pogumno, pa naj nas stane, kar že hoče!

Na drugi strani pa bomo skrbeli z mirnim delom in s stvarnimi razpravami za napredek šolstva: hvalili bomo to, kar se nam bo zdelo dobro in umestno, a grajali bomo vse, kar se nam bo zdelo slabo in kvarno. Dokler ostane zupanje naših naročnikov na naši strani, toliko časa bomo mi zanje, a od njih zahtevamo, da nas krepko in moško podpirajo, tako bomo s skupnim delom stopali neustrašeno naprej, oprti na državni šolski zakon in na pravice in dolžnosti avstrijskih državljanov.

V uvodnih člankih bomo pretresavali pred vsem aktualna vprašanja, ki sezajo v naše meso. Priobčevali bomo

konca do drugega. Kopališče je razdeljeno na dva dela, na desni za gospode, na levi za dame. Meji debela vrta, ki pa nikakor ne ovira, da bi ne zašla dama ali gospod v tuj revir. Z magično silo me je vleklo morje nase, nisem se dolgo ustavljal. Kmalu sem se gugal na zmernih valovih temnozele-nega morja.

Blizu Markovega trga je znana restavracija „Pilsner Bierhalle“ z malim vrtom. Proti večeru so bili zasedeni vsi prostori do zadnjega kotička in še so dohajali novi gostje. Tu se toči za beneške razmere še dokaj dobro plzensko pivo. Tudi kuhinja ni napačna. Skrb za večerjo prepustim natakarkju z opomnjo, da se zanašam na njegov dober okus. Mož se je čutil zelo počaščenega. Res mi je postregel tako izborno, da sem bil prav zadovoljen. Priporočam v posnemanje, kadar radi raznih eksotičnih imen ne veste, ali ponujajo pečenko ali prikuho.

Zmračilo se je docela. Od Markovega trga done in zvone semkaj bujni akordi mestne godbe. Nisem imel občutka. S prijateljem se podava na Markov trg — bumlat. Zopet se zgrinjajo množice najelegantnejšega občinstva iz vseh delov mesta na trg, kjer so se vršile nekdanje najslavnejše slavnosti in veselice, zopet se popeva stara pesem, ki ostane vedno nova pesem večne ljubezni! Zaman sem (se oziral po tolikanj slavljениh italijanskih krasoticah. V Be-

nadalje članke, razpravljajoče o narodni, praktično-slovanski vzgoji, o delovanju slovenskega in sploh slovanskega učiteljstva in o delovanju drugorodnega učiteljstva, o preosnovah šol, učiteljskih in drugih učilišč, o delovanju naših javnih zastopov in korporacij, sploh o vsem, kar je v tesnejši ali rahlejši zvezi s šolo in učiteljstvom, s šolo in domom. Razkrivali bomo neusmiljeno žalostne socialne razmere, ki vladajo splošno po naših pokrajinah, topli bomo one, ki trgajo šolo od hiše, otroka od učitelja, učitelja od veselja do dela, a neprestano bomo kazali na kričečo krivico, ki trpi pod njo vse učiteljstvo, na krivico neoprostljivega preziranja § 55. drž. šol. zakona!

To je naš program za bodoče leto! Vsega nam seveda ne bo mogoče storiti, ker je to gigantiško delo, a tudi mi imamo poleg urejevanja in pisanja lista druge, težke dolžnosti. Vse tiste, ki mislijo dobro in pošteno, vabimo, naj stopijo v naš krog bodisi kot sotrudniki ali kot naročniki. Naj se zbere okolo „Učiteljskega Tovariša“ tudi v bodočem letu lepo število resnih, delavnih, za napredek šolstva in učiteljstva vnetih mož!

Izpremembe so bile potrebne!

Mnoge izpremembe zadnjega časa na šolskem polju napravile so med učiteljstvom razburjenje.

Izdani so bili odloki, ukazi itd., kateri so spremenili nekatere, do sedaj v praksi obstoječe stvari.

Med prvimi izpremembami je bila odprava nekaterih poukaprostitih dni. Za božične počitnice določili so se samo trije dnevi. Od sv. Štefana do Novega leta se mora poučevati. Dalje se ima poučevati na dan sv. Alojzija, tri dni križevega tedna, sv. Marja dan in ob sejmih.

Vse to je bilo do sedaj prosto. Izmed vseh teh dni se mora izvzeti božične počitnice, katere niso nikakor upravičene, da se skrajšajo. Te počitnice so nekaka tradicionalna ustanova za okrepčanje duha učencev in učiteljev.

Če se ne motimo, dela Kranjska izjemo med drugimi kronovinami, v katerih je prosto. Za ostale dni je pa deloma prav, da se vrši pouk. Poskrbeti bode še, da se bode to

netkah nisem videl nobene. Pač ima večina Benečank ognjevite temne oči in goste črne lase, zavite v visoki frizuri, ali suhotna, vela lica in medla telesa.

Naš parnik odhaja o polnoči, do tedaj je še precej časa. S prijateljem jo mahneva v neko trattorijo, kjer so točili izborna laška vina. Tu sva pri kozarcu pristnega „Chiantija“ ogrevala vtiske zadnjih dni, nazdravljala drug drugemu, ne pozabivši lepih Slovenk, z zatrdilom, da napraviva ob prvi priložnosti zopet izlet v Benetke. Prav židane volje sva se zadnja prigugala na parnik.

Polnočna ura odbije! Parobrod trikrat zapiska, kolesa se zasučejo, voda zašumi in — na poti smo v Trst. Ozrem se nazaj. Pred mano se razprostirajo Benetke, razsvetljene od tisoč in tisoč električnih lučic. Krasen pogled! Parobrod hiti vedno urneje dalje. Hladen veter pihlja z morja in dela visoke valove, ki se peneč razbijajo ob parnik. Ta se ne zmeni veliko zanje, marveč hiti dalje v črno noč. Še en pogled nazaj! Le posamezne lučice se še razločujejo ter kažejo, kje stojijo Benetke. Tudi te se bodo zdajzdaž skrile, in obdajala nas bo temna noč, brez lučic, brez meseca, brez zvezd.

tudi energično izvrševalo; zakaj prepričani smo, da bode prišlo navskrižje na te dni med voditelji šol in kateheti. Slednji bodo zahtevali, da se šolska mladina vdeleži maše in procesij ter s tem dá nekako dosedaj upravičenje, da je tisti dan prost, če se otroci vdeležijo takih duhovnih vaj. Temu novemu odloku bode treba dostaviti, da je učiteljstvo odvezano, vdeleževati se kot nadzorstvo pri teh opravilih. Ponekod so prosti dnevi o semnju upravičeni, zato naj bi se dalo takim krajem izjemoma prosto.*) Ker so ti dnevi za napredek v poučevanju določeni, se strinjajo vsi za šolo vneti učitelji s tem. Pravilna je tudi določba za točno vpisovanje in začetek šolskega leta in razdelitev ubožnih knjig ter drugih potrebščin.

Glede ponavljalne šole bi se dalo mnogo napisati. Gotovo se dobi nekaj ur več, če se ista začenja z vsakdanjo šolo vred v septembru. Vendar pa je ravno ta in naslednji mesec oktober največ kmetkega dela in bode pouk v ponavljalni šoli zelo nereden. S tem, da bode to podaljšanje ponavljalne šole pouku nekaj v korist, bode pri ljudstvu (kmetu posebno) z nevoljo in mržnjo sprejeto. Dvema gospodoma je težko služiti.

Hospitacije so tudi nekaj razburile učiteljstvo, kakor tudi formalne stopnje. Vendar pa ni stvar tako huda, kakor so si nekateri takoj predstavljali. Posebno starejše učitelje so formalne stopnje nekoliko zastrašile, češ, to je nekaj novega in strašnega. Ko se je sleherni prepričal, uvidel je, da so iste že dosedanja metoda skoro vsega (tudi starejšega) učiteljstva, le da so iste bolj markantno zarisan načrt sistematičnega poučevanja. Nekoliko preveč hrupa so delali pri tem tisti, ki so formalne stopnje z nekako bombastično glorio napovedovali. Hospitacij pa mora biti vesel vsak napreden učitelj, bodi star ali mlad. To so sveže cvetke na ljudsko-šolskem polju.

Dnevnikarji so v drugih deželah n. pr. na Štajerskem že tudi upeljani. Želeti je le, naj bi se isti ne smatrali za neko birokratično napravo, temveč kot učni pomoček. Od dobrega učitelja naj se ne zahteva strogo dnevnika, slabi ga naj napravljajo. To so vse novotarije, katere so porabili nekateri ljudje, da bi učiteljstvo umetno razdvojili v nezadovoljne in zadovoljne ter prve porabili za svoje politične namene.

Oblasti, ki so vse te preuredbe uvedle, so utemeljile njih potrebo s tem, da stoji Kranjska za drugimi deželami v ljudskem šolstvu. In to je bila njih dolžnost, storiti kaj v izboljšanje. Dolžnost pa je nadalje tudi, izboljšati druge stvari, katere so ostale še do danes neizboljšane. Poznamo namreč še mnogo nedostatkov. Odpravijo naj se zasilne šole in namesto njih naj se nujno ustanove prave šole. Jednorazrednice naj se razširijo in tudi večrazrednice! Toliko zasilnih šol ni nikjer kakor na Kranjskem, ki pa vendar stanejo učne moči pri teh šolah okrog 15.000 K, ne vračunši opravo in vzdrževanje istih.

Na Spod. Štajerskem ni niti toliko jednorazrednic (33), kakor pri nas teh zasilnih in ekskurendnih šol (50).

Statistika tudi naznanja, da ni nikjer toliko zamujenih dni, kakor na Kranjskem. Zato naj se tudi stori kaj, da število zamud docela izgine, ali se vsaj izdatno pomanjša. Pristojne oblasti naj zato strogo postopajo pri naznanjenih zamudah in s tem bode mnogo pomagano. Če se vse to do-

*) Če se pokaže potreba, je v dan sejm lahko prosto in se ta dan nadomesti prvi četrtek po sejmju, ali pa ob kaki drugi priliki. Uredn.